

Fredningsforslag Sveinsgate 15, Larvik

Sveins gate 15, gnr./bnr. 3020/2108, Larvik kommune - forslag om fredning etter kulturminneloven §§ 15 og 19, jf § 22 - høring

Vi viser til tidligere melding om oppstart av fredning av Sveins gate 15, gbnr 3020/2108, Larvik kommune, datert 7. juni som har vært på høring hos berørte parter og instanser. På grunnlag av dette sender Vestfold og Telemark følgende forslag om fredning til høring og offentlig ettersyn. Høringsfristen er 31. oktober 2022.

FORSLAG TIL VEDTAK:

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 § 15 og § 19 foreslår Vestfold og Telemark fylkeskommune å frede Sveins gate 15, Askeladden ID 289822, gnr./bnr. 3020/2108, i Larvik kommune.

Omfanget av fredningen

Fredningen etter § 15 omfatter:

1. 8 epletrær i hagen, avmerket på kartet under.
2. Hovedbygningen. Fredningen omfatter bygningens eksteriør og de 3 stuene i 1. etasje med:
 - a. planløsning
 - b. gulv
 - c. dører med dørblad og håndtak på skyvedørene
 - d. ildstedet i biblioteket
 - e. Tora-rullen på dørkarmen inn til biblioteket
3. Garasjen. Fredningen omfatter bygningens eksteriør med unntak av de yngre tilbyggene mot nord og mot vest.
4. Portene inn fra Sveinsgate 15 med 3 porter og 3 granittstolper.

Fredningen etter § 19 omfatter:

5. Fredningen etter § 19 omfatter hele gnr./bnr. 3020/2108. Området er avmerket på kartet nedenfor og er hagen til Sveins gate 15.

FREDNINGSSAK SVEINS GATE 15, LARVIK KOMMUNE

- Fredes etter paragraf 15
- Fredes etter paragraf 19
- Sveins gate 15 Larvik, gbnr 3020/2108

Frukttrær:

- Eple
- Plomme
- Pære

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen er å bevare Sveins gate 15, som et viktig og godt bevart eksempel på en boligeiendom for en jødisk familie fra begynnelsen av 1900-tallet og frem til 1941. Fredningen skal bidra til at den jødiske minoritets liv og historie i Norge blir dokumentert og tatt vare på som del av den europeiske historie. Fredningen skal sikre et fysisk og visuelt vitnesbyrd over hvordan en jødisk familie ble offer for den tyske okkupasjonsmaktens antisemittisme i en norsk småby under 2. verdenskrig.

Formålet med fredningen av trærne i hagen er å sikre disse som viktige og symbolske minner om alle de jødiske barna i familien Sachnowitz.

Formålet med fredningen av bygningenes eksteriør er å sikre bygningenes arkitektur. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen, så som fasadeløsning, opprinnelige/eldre vinduer og dører, materialbruk og overflater, skal opprettholdes.

Formålet med fredning av interiøret i de tre stuene i første etasje i hovedbygningen er å bevare rominndeling, dører, gulv, peis og torarullen.

Formålet med fredningen av garasjen er å bevare en bygning etter Herman Sachnowitz og på denne måten også bevare historien om ham.

Formålet med fredningen av portene er å bevare de endringene som Herman Sachnowitz gjorde på eiendommen.

Formålet med fredningen etter § 19 av området rundt bygningene er å sikre eiendommens helhet og sammenheng mellom bygningene, trærne og den øvrige hagen. Formålet er videre å opprettholde anleggets karakter som villaeiendom med romslig hage, slik det fremstår med en forhage mot gata, større hage bak mot nord med frodig og variert vegetasjon, busker og bedd, innkjøring med kirsebærtre, samt staktittgjerde rundt hele eiendommen.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner.

Kulturminne fredet etter kulturminneloven § 15

1. Det er ikke tillatt å rive, skade eller flytte bygningene eller deler av disse.
2. Det er ikke tillatt å bygge om bygningenes eksteriør. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 6.

3. Det er ikke tillatt å skifte ut bygningselementer eller materialer, forandre overflater eller utføre annet arbeid ut over vanlig vedlikehold på bygningenes eksteriør.
4. Det ikke tillatt å endre romløsning, konstruksjon eller fjerne dører, gulvet med Larviksparkett, torarullen eller peisen i de 3 stuen i 1. etasje.
5. Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med materialer og metoder som er i tråd med bygningens egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.
6. Tilbakeføringer til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjoner kan tillates i særlige tilfeller under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.
7. Utover ordinær skjøtsel er det ikke tillatt å gjøre endringer på epletrærne som vil kunne endre disse i vesentlig grad. Det er ikke tillatt å fjerne epletrærne. Inngrep innenfor treets rotsone tillates ikke. Treets rotsone regnes som største omkrets av treets krone. Epletrær som må felles på grunn av sykdom, skade eller alder, skal erstattes med samme type og plantes i samme punkt eller så nær som mulig. Dersom samme type epletrær ikke finnes lenger, skal man erstatte treet med tilsvarende som ett som allerede finnes i hagen.
8. Det kan utarbeides en skjøtelsesplan for epletrærne. Planen skal godkjennes av kulturminnemyndigheten. Skjøtelsesplanen skal inneholde oversikt over eplearter, hvordan trærne skal beskæres og ha beskrivelse av årlig vedlikehold og gjødsling ol.

Kulturminne fredet etter kulturminneloven § 19

9. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendringer som kan forandre området karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder alle former for bebyggelse, anlegg og utvidelse av vei eller parkeringsplass, oppsetting av gjerder, skilt, endring av beplantning eller belegg, planering, utfylling og andre landskapsinngrep.

Følger av fredningen

Lovhenvvisning

Når det gjelder behandlingen av fredete kulturminner og områder, vises det til kulturminneloven §§ 15a, 16, 17 og 18 og 19 og 21, samt ovennevnte fredningsbestemmelser.

Arbeider som krever tillatelse etter plan- og bygningsloven, må i tillegg forelegges kommunale myndigheter. Det gjøres oppmerksom på at tillatelser etter kulturminneloven må foreligge før arbeider i tråd med plan- og bygningsloven kan settes i verk.

Vedlikehold

Det er eier som har ansvar for det løpende vedlikeholdet av fredete bygninger og anlegg. Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete bygninger er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre bygningselementene og detaljer som kledning, vinduer, dører, listverk, gerikter og overflatebehandling. Vedlikehold av fredete bygninger og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

For mer informasjon om vedlikehold og forvaltning av fredete bygninger og anlegg, vises til Riksantikvarens informasjonsblader.

Dispensasjon

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse/ dispensasjon til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, jf. kulturminneloven §§ 15a og § 19 tredje ledd. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes, evt. på visse vilkår. Oppstår det tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen likeledes kontaktes.

Økonomisk tilskudd

Det er anledning til å søke fylkeskommunen om tilskudd til vedlikehold og istandsettingsarbeider.

Dersom det etter § 15a blir gitt dispensasjon med vilkår som virker fordyrende på arbeidet, skal det gis helt eller delvis vederlag for utgiftsøkningen, jf. § 15a annet ledd.

Fylkeskommunen kan gi opplysninger om frist for innsendelse av og krav til søknad.

Kort karakteristikk av kulturminnet

Villaeiendommen i Sveins gate 15 i Larvik ble oppført av Israel Leib Sachnowitz i 1922/23. Sveins gate 15 er en stor villa med frodig hage, oppført i byggmesterjugend av byggmester Arnesen fra Nanset i Larvik.

Selve hovedbygningen har jugendelementer som buede arker og karnapper. Garasjen ble satt opp av Herman Sachnowitz i 1954 og er en enkel garasje som ligger i eiendommens vestgrense. Portene inn til eiendommen er også satt opp av Herman Sachnowitz. Store hager med frukttrær er typisk for perioden og for området, og i Sveins gate 15 fikk hvert av barna i familien sitt epletre.

For nærmere beskrivelse av kulturminnet vises det til vedlagt dokumentasjon.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket.

Eiendommen Sveins gate 15 har stor kunnskapsverdi som et godt bevart eksempel på en bolig for en jødisk familie, og er et vitnesbyrd over hvordan de ble offer for den tyske okkupasjonsmaktens antisemittisme i en norsk småby under 2. verdenskrig. Hovedbygningens eksteriør fremstår som da den var ny i 1922/23, selv om den har ny kledning, nye vinduer og nytt tak. Kledning og vinduer er kopier av det som var opprinnelig.

Familiens historie er godt kjent fordi Herman Sachnowitz skrev boken «Det angår også deg». Boka brukes i undervisning og er et betydelig bidrag som kilde til antisemittismen og jødeforfølgelsen under 2. verdenskrig. I boka har stuen hjemme i Sveins gate 15 en viktig plass, som et sted hvor familien hadde det godt. Stuenes romløsning og opprinnelige elementer som dører, peis og torarull er derfor med i fredningen. Herman Sachnowitz hadde sine barndomsår i Sveins gate 15, og overtok den etter krigen i 1945 og han er derfor av stor betydning for eiendommen. Herman var glad i biler og fikk bygd seg garasje i 1954. Garasjen er med i fredningen. Gulvene i stuen lagt av Herman og er tatt med i interiørfredningen. Sveins gate 15 har et viktig personalhistorisk perspektiv.

Eiendommen har en frodig hage hvor mange av de opprinnelige buskene og trærne fremdeles vokser og gror. Epletrærne er plantet i en krans i hagens nordvestre hjørne. Det er ett epletre for hvert av barna, og trærne har sterk opplevelsesverdi.

Historien om antisemittisme, jødeforfølgelsen og andre verdenskrig er sterkt knyttet til Sveins gate 15 og boligen. Det er i dag få boliger bevart fra vår jødiske minoritetsbefolkning i mellomkrigstida i Norge. Eiendommen rommer både minoritetshistorie og sosialhistorie og har pedagogisk verdi.

Samtidig er anlegget en typisk villa fra tida 1900-1930. Store villaer bygd i byggmesterjugend med tilhørende romslige hager, er et trekk i perioden, og forteller at en stadig større del av befolkningen fikk en bedre økonomi.

Tilstand og økonomiske konsekvenser av fredning

Vestfold og Telemark fylkeskommune har gjennomført en tilstandsvurdering av bygningene.

Det er 2 bygninger som er omfattet av fredningen. Bygningene er godt vedlikeholdt og har ordinært behov for løpende vedlikehold. Ut ifra gjeldende Norsk Standard EN - NS 16096 vil dette si at anlegget som helhet har TG 1.

Riksantikvarens myndighet

Det følger av kulturminneloven § 15 jf. § 22 at departementet kan frede byggverk og anlegg, eller deler av dem, av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. Det følger videre av § 19 at departementet kan frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet eller for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det. Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Klima- og miljødepartementet til Riksantikvaren jf. forskrift 15. februar 2019 nr. 127 om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven § 2 (4).

Lokalisering og eiendomsforhold. Reguleringsmessig status

Sveins gate 15, g gnr./bnr. 3020/2108 ligger i Larvik by, Larvik kommune. Eiendommen eies av Berit Ingrid Rustenberg og Petter Helge Knutsen. Eiendommen ligger i uregulert område, som i kommunedelplan for Larvik by 2021 - 2033 er merket til boligformål. Bygningen er merket på kommunens temakart som *bygg med antikvarisk verdi* og har bestemmelser om bevaring i kommunedelplanen.

Forholdet til naturmangfoldloven

Når kulturminneforvaltningen fatter vedtak, skal det samtidig gjøres en vurdering av om dette har innvirkning på naturmangfoldet. Dette følger av lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). Lovens §§ 8-12 legges til grunn for vurderingen, jf. § 7.

Det er gjort søk i Artsdatabankens *Artskart* og Miljødirektoratets *Naturbase* for å fremskaffe nødvendig kunnskap for beslutningsgrunnlaget. Søket gjaldt sårbare og truede arter.

Det er ikke registrert sårbare eller truede arter i området som inngår i fredingen. Det er derimot registrert gulspurv (*Emberiza citrinella Linnaeus 1758*), på naboeiendommen i nord (Dr. Holms vei 14.). Gulspurv er en sårbar art (kilde Artsdatabanken.no) som er i sterk nedgang. Å bevare fruktrær og hager anses som positivt for denne sårbare arten.

Fylkeskommunen vurderer at fredingen av eiendommen Sveins gate 15 med trær ikke vil komme i konflikt med naturverdier eller påvirke naturmangfoldet i negativ retning. Fredningen innebærer ingen endringer av nåværende situasjon.

Bakgrunn for fredningen

I forbindelse med Riksantikvarens satsing på nasjonale minoriteters kulturminner, er et utvalg av jødiske kulturmiljøer i Norge valgt ut for fredning. Bakgrunnen for denne nasjonale satsingen er en kartlegging av fredete kulturminner i Norge fra 2011, der det ble avdekket at svært få kulturminner knyttet til nasjonale minoriteter er representert på fredningslisten. Som et ledd i Riksantikvarens fredningsstrategi skal man løfte frem

og få økt kunnskap om nasjonale minoriteters kulturminner og frede et utvalg av disse. Kulturminnene som velges ut til fredning skal være representative for jødisk liv og historie i Norge og bidra til å ivareta jødisk historie i en europeisk sammenheng. Arbeidet er forankret i de europeiske rammekonvensjonene om vern av nasjonale minoriteter av 1993, St. Meld 16 (2004-2005), Meld. St. 35 (2011-2012) og Meld. St 16 (2019-2020).

Dialog, involvering og eiermedvirkning

Fylkeskommunen har i fredningsprosessen holdt møter og hatt gjennomgang av fredningsmaterialet underveis med eierne av Sveins gate 15.

I forkant av oppstart av fredningen for Sveins gate 15 hadde Riksantikvaren etablert en referansegruppe hvor representanter fra minoriteten deltok aktivt sammen med sentrale kompetansemiljøer og kulturmiljøforvaltningen. Innspill fra denne gruppen, og fra landets fylkeskommuner, ble samlet i en oversikt over jødiske kulturminner i Norge. Basert på denne oversikten har Riksantikvaren valgt ut enkelte kulturminner for fredning og Sveins gate 15 i Larvik er et av disse.

Redegjørelse for saksgang og innkomne bemerkninger

Melding om oppstart av fredning

Melding om oppstart av fredning ble, i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.1 meddelt eieren, kommunen og interessenter i brev av 7. juni 2022. Samtidig ble dette kunngjort i avisene Østlandsposten og Sandefjords Blad.

Det kom inn to merknader til oppstartsmeldingen:

Marion Gamain og Rita Porat, Herman Sachnowitz' døtre er positive til fredningen. De skriver at fredning av deres barndomshjem med epletrærne vil bidra til at minnet om deres familie vil leve videre hvilket er spesielt viktig i disse tider.

Eierne av Sveins gate 15, Berit Rustenberg og Petter Knutsen, er positive til fredningen og kommer med opplysninger om endringer som er foretatt i deres tid på eiendommen.

Vestfold og Telemark fylkeskommune takker for innspillene. Opplysningene fra eier om endringer som er gjort på eiendommen er verdifulle i fredningsdokumentasjonen.

Endringer i fredningens omfang etter melding om oppstart av fredning

Det er ikke gjort endringer i fredningens omfang etter melding om oppstart av fredning, utover at portene ved innkjøringen er inkludert under § 15 fremfor § 19.

Orientering om videre saksgang etter høring

Etter høringen vil eventuelle høringsuttalelser kommenteres og fredningsvedtaket eventuelt justeres. I henhold til kulturminneloven § 22 nr. 3 skal forslag om fredning

legges frem for kommunestyret før Riksantikvaren fatter vedtak om fredning. Fredningsforslaget og innkomne uttalelser vil bli oversendt Larvik kommune for politisk behandling. Etter den politiske behandlingen i Larvik kommune vil Vestfold og Telemark fylkeskommune vurdere merknadene til saken og ferdigstille fredningen. Saken blir så oversendt til Riksantikvaren for vedtak av fredningen.

Opplysning om klageadgang og tinglysing

Riksantikvarens vedtak om fredning kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. forvaltningsloven § 28. Eventuell klage stiles til Klima- og miljødepartementet, men sendes Riksantikvaren innen tre uker fra fredningsvedtaket er mottatt, jf. forvaltningsloven § 29.

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 5

Frist for merknader til fredningsforslaget er 31. oktober 2022

I samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 2 sendes med dette fredningsforslaget på høring til berørte parter, samt at det legges ut til offentlig ettersyn. Høringsperioden er 6 uker, fra 19. september 2022. Kunngjøring av offentlig ettersyn av fredningsforslag er gjort i Østlandsposten og Sandefjords Blad, samt i Norsk Lysningsblad. Se egen kunngjøring på Vestfold og Telemarks nettsider (vtfk.no). Eventuelle merknader til fredningsforslaget sendes til: post@vtfk.no, merkes Siv Abrahamsen, Kulturarv eller til Vestfold og Telemark fylkeskommune, Postboks 2844, 3702 Skien.

Vennlig hilsen

Eystein Andersen
Teamleder

Siv Abrahamsen
antikvar

Vedlegg:

- Fredningsdokumentasjon
- Dispensasjonsveileder????

Kopi til:

- Riksantikvaren
- Klima- og miljødepartementet
- Larvik kommune

Adresseliste fra melding om oppstart:

Mottaker	Adresse	Post	Epost:
Petter Helge Knutsen og Berit Ingrid Rustenberg	Sveins gate 15	3257 LARVIK	phknu@online.no rustenberg@online.no
Rita Porat			ritaporat@hotmail.com
Marion Sachnowitz Garmain			noiramg@yahoo.fr
Larvik kommune			postmottak@larvik.kommune.no
Vestfoldmuseene v/Larvik museum			post@vestfoldmuseene.no ane.ringheim@vestfoldmuseene.no og Aina.Aske@vestfoldmuseene.no
Fortidsminneforening en avd. Vestfold			vestfold@fortidsminneforeningen.no
Larvik historielag			larvikhistorielag@gmail.com
Det jødiske samfunn i Trondheim	Arkitekt Christies gate 1B	7012 TRONDHEI M	
Det Mosaiske Trossamfund	Bergstien 13	0172 OSLO	
HL-senteret – Senter for studier av Holocaust og livssynsminoriteter	Postboks 1168 Blindern	0318 OSLO	post@hlsenteret.no
Jødisk museum i Oslo	Calmeyersgat e 15 B	0183 OSLO	post@jodiskmuseumoslo.no dag@jodiskmuseum.no
Jødisk museum i Trondheim			post@jodiskmuseum.org
Statsforvalteren i Vestfold og Telemark	Postboks 2076	3103 TØNSBERG	sfvtpost@statsforvalteren.no
Kopi Riksantikvaren	Postboks 1483 Vika	0116 OSLO	postmottak@ra.no
Kopi Klima- og miljødepartementet	Postboks 8013	0030 OSLO	postmottak@kld.dep.no
Kopi Larvik By- og utviklingsforum			dt@processpartner.no n.peevorjohnson@vtfk.no